

RECUNOAȘTEREA ȘI GARANTAREA INTERNAȚIONALĂ A STATUTULUI DE NEUTRALITATE PRIN PRISMA CURSULUI POLITIC PREVENTIV AL REPUBLICII MOLDOVA

Victoria ARHILIUC

În virtutea independenței și suveranității sale, fiecare stat este liber de a se pronunța referitor la poziția sa în ceea ce privește statutul de neutralitate.

Din practica internațională reiese că statutul de neutralitate poate fi stabilit juridic prin următoarele acte oficiale:

1. Declarația unilaterală a statului care a decis să urmeze politica de neutralitate recunoscută tacit sau expres de către alte state.

2. Acorduri bilaterale.

3. Acorduri multilaterale.

Ca exemplu tradițional de proclamare a neutralității permanente, în baza actului unilateral al statului, este Austria. Legea constituțională federală adoptat la 26 octombrie 1955 [8, p.335] prevede în **art. 1:** *În scopul confirmării îndelungate și permanente a independenței sale externe și a inviolabilității teritoriului său Austria anunță benevol despre neutralitatea sa permanentă. Austria o va susține și o va apăra cu toate mijloacele disponibile pe care le deține.*

Pentru asigurarea acestor scopuri Austria în viitor nu va intra în niciun fel de alianțe militare și nu va permite crearea de puncte militare de reper ale statelor străine pe teritoriul său.

Art. 2: *realizarea acestei Legi constituționale federale se atribuie Guvernului Federal [8, p.335].*

Neutralitatea Austriei este recunoscută internațional de mai mult de 40 de state, dar nu este garantată [5, p.37].

Ulterior, în mod unilateral, în 1962 și-a proclamat neutralitatea permanentă statul Laos, adoptând Declarația de neutralitate, iar în 1981 și-a declarat statutul de neutralitate permanentă Malta, iar statele europene au luat act de această Declarație prin actul final al Reuniunii de la Madrid din 1983 a Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa.

În această ordine de idei se încadrează conținutul **art.11** al Constituției Republicii Moldova cu denumirea *Republica Moldova, stat neutru* cu următorul conținut: **alin.1** *Republica Moldova proclamă*

neutralitatea sa permanentă, alin.2 Republica Moldova nu admite dislocarea de trupe militare ale altor state pe teritoriul său [7].

Statutul de neutralitate proclamat de către Republica Moldova în mod unilateral are un caracter voluntar din care urmează anumite drepturi și obligații atât în timp de pace, cât și în caz de conflict armat.

Un caz aparte îl reprezintă Turkmenistanul, stat nou apărut ca urmare a dezmembrării fostei URSS. După ce s-a hotărât printr-o lege internă, că va avea un statut de neutralitate permanentă printr-o rezoluție din 1995 Adunarea Generală a recunoscut acest statut și a cerut statelor-membre ale ONU să-l respecte și să-l sprijine [9].

Stabilirea statutului de neutralitate permanentă în baza acordului internațional bilateral este cunoscută în relațiile dintre ex-URSS și Afganistan.

Astfel de prevederi conțin tratatele de neutralitate și neagresiune încheiate între două state la nivel bilateral. Acestea fac parte din categoria tratatelor politice încheiate cu scopul de a crea efecte juridice în domeniul politic concret stabilit de către părți.

Un asemenea tratat a fost încheiat la 24 iunie 1931 între ex-URSS și Afganistan privind neagresiunea și neutralitatea. Acest tratat a fost prelungit la 18 decembrie 1955 prin *Protocolul* semnat la Kabul privind *prolongarea Tratatului de neagresiune și neutralitate* indicat *supra*, încadrând semnele definitorii ale unui tratat internațional [1, p.206] care a creat obligațiuni bilaterale și a consfințit juridic politica de neutralitate a Afganistanului.

Acordul multilateral privind stabilirea neutralității permanente a unui stat se consideră de înaltă eficacitate.

În baza unui astfel de acord multilateral a fost stabilită neutralitatea permanentă a Elveției care durează timp de 200 de ani.

Neutralitatea permanentă a Elveției a fost proclamată prin Hotărârea Congresului de la Viena din 8(20) noiembrie 1815 și a Tratatului de la Paris privind recunoașterea și garantarea neutralității permanente a Elveției și inviolabilității teritoriului ei [6, p.332] semnat de Austria, Franța, Anglia, Rusia, Portugalia, Prusia.

Obligațiile statului cu statut de neutralitate permanentă sunt specifice și includ următoarele:

- 1) obligația de a nu adera la blocuri militare;

2) obligația de a nu permite folosirea teritoriului său alte state în scopuri militare, sau ca loc de depozitare a munițiilor, armamentului și a trupelor militare;

3) obligația de a nu deține, produce și experimenta arme nucleare;

4) obligația de a colabora activ cu celelalte state pentru asigurarea păcii și securității internaționale.

Statului cu statut de neutralitate permanentă îi sunt recunoscute următoarele drepturi:

1) dreptul la autoapărare individuală;

2) dreptul la autoapărare colectivă;

3) dreptul de a face deosebire între agresor și victimă într-un război de neagresiune.

În societatea contemporană statul permanent neutru nu mai este ținut de obligația de imparțialitate în urma cărui fapt neutralitatea permanentă este activă și diferențiată „în sensul că statele care nu intenționează să se angajeze în conflict nu trebuie să stea pasive, ci să contribuie la prevenirea conflictului neizbucnit și la încetarea lui dacă s-a produs” [4, p.412], cât și să ia o atitudine diferită față de victimă și agresor într-un război de agresiune.

Atitudinea dată se manifestă prin acordarea de asistență unuia sau unor dintre beligeranți, care au statut de victimă a unei agresiuni militare, dar fără participare la operațiunile militare [2, p.181].

Acordarea de asistență victimei agresiunii prin orice mijloace care nu implică participarea directă la conflict presupune (de a permite vânzarea de arme și alte materiale militare și, implicit, să interzică furnizarea unor asemenea materiale statului agresor, de a accepta tranzitarea teritoriului său de trupe care vin în ajutorul victimei agresiunii etc.) [10, p.194].

Unul din aspectele privind statutul de neutralitate al unui stat este cel al recunoașterii internaționale.

Conform opiniei autorilor A. Bolintineanu, A. Năstase, B. Aurescu „atunci când unele state își declară neutralitatea permanentă în mod unilateral prin diverse documente interne în lipsa unor recunoașteri și garantări internaționale, nu putem fi în prezența neutralității permanente ale cărei efecte să fie efectiv opozabile în plan internațional” [3, p.90].

Statul care s-a proclamat permanent neutru printr-un act intern – lege sau dispoziții constituționale, urmează să întreprindă anumite măsuri ca statutul său de stat permanent neutru să obțină recunoaștere internațională.

Solicitarea privind recunoașterea neutralității Republicii Moldova a fost înaintată în cadrul discursului pe care l-a susținut ex-președintele V.Voronin la Summitul NATO de la București din aprilie 2008, menționând că la 17 ani de la proclamarea independenței sale Moldova își dorește „implicarea cât mai activă a tuturor părților pentru recunoașterea neutralității constituționale a Republicii Moldova și promovarea reintegrării țării în baza dreptului internațional” [11].

Ceva mai târziu însă s-a afirmat că chestiunea neutralității „ține exclusiv de politica internă a Moldovei, și nu de a comunității internaționale, iar dacă vreun stat va dori să recunoască neutralitatea, o poate face” [12].

„Chișinăul a depus efort pentru a i se recunoaște neutralitatea la nivel internațional, dar nu a reușit. Principalul obstacol de recunoaștere internațională a neutralității, după cum afirmă autorul articolului „Neutralitatea Republicii Moldova în contextul noilor provocări regionale” [13] a venit din partea Rusiei, care vedea prin realizarea neutralității, demilitarizarea zonei transnistriene și retragerea propriilor forțe militare” [13]. Astfel că neutralitatea Republicii Moldova este unilaterală, proclamată în Constituție, dar fără recunoaștere și garanții internaționale.

Societatea moldovenească, având un spectru politic multicolor, cunoaște afirmări și insistențe asupra consfințirii legislative și recunoașterii internaționale a statutului de neutralitate al Republicii Moldova, a promovării politicii de neadmitere a amplasării pe teritoriul țării a unor baze militare străine, a neadmiterii atragerii statului în conflicte militare.

E adevărat însă când se afirmă că „poziția geopolitică pe care o deține Republica Moldova îi va menține și pe viitor vulnerabilă neutralitatea”.

Neutralitatea Republicii Moldova e încălcată de Federația Rusă care menține forțele armate în zona de est a Moldovei și nu intenționează să le retragă [13].

Odată staționate trupele militare rusești pe teritoriul Moldovei, neutralitatea ei este o iluzie [13].

Aceasta fiind realitatea putem doar concluziona că în condițiile actuale, un război cu folosirea întregii game a tehnicii de luptă, inclusiv a armelor nucleare, prezintă pericol nu numai al distrugerii statelor participante la ostilități, ci și a celor neutre.

Ideea care se conturează în această situație este aceea că securitatea în fața războiului nuclear nu mai poate fi asigurată prin statutul de neutralitate, ci numai prin angajarea tuturor statelor pentru a împiedica

dezlănțuirea agresiunii [10, p.193]. Statutul neutralității permanente în interpretarea actuală nu numai că nu interzice, dar chiar obligă statele neutre de a colabora activ cu celelalte state pentru asigurarea păcii și securității internaționale.

Referințe:

1. BURIAN, A. et al. *Drept internațional public*. Chișinău: „Elena – V.I.”, Ed. a III-a (revăzută și adăugită), 2009, p. 206.
2. BALAN, O., SERBENCO, E. *Dreptul internațional public*. Vol.1. Chișinău, 2001, p. 181.
3. BOLINTINEANU, A., NĂSTASE, A., AURESCU, B. *Drept internațional contemporan*. Ed. a 2-a revăzută și adăugită. București: ALL Beck, 2000, p. 90.
4. MANEA, C., MOȘNEAGA, M. *Dreptul mării în timp de pace și de război*. București: Mica Valahie, 2011, p. 412.
5. МОДЖОРЯН, Л.А. *Основные права и обязанности государств*. Москва: Юрид. лит., 1965, с. 37.
6. МАРТЕНС, Ф.Ф. *Собрание трактатов и конвенций, заключенные Россией с иностранными державами*. СПб, 1878, Т.4, ч.1, с. 13-15, citat din: БЛАТОВА, Н.Т., МЕЛКОВ, Г.М. *Международное право. Сборник документов*. Москва, РИОР, 2009, с. 332.
7. *Constituția Republicii Moldova* adoptată la 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial*, nr. 1 din 12.08.94, în vigoare din 27.08.1994, www.lexjustice.md accesat la 15.10.2015.
8. Федеральный конституционный закон о нейтралитете Австрии от 25 октября 1955. В кн.: БЛАТОВА Н.Т., МЕЛКОВ Г.М., *Международное право. Сборник документов*. Москва, РИОР, 2009, с. 335.
9. BANU, L., ROXANA, O., IONESCU, I. *Neutralitatea statelor și dreptul internațional* [on line] www.rsdr.ro/art-6-3-2009.pdf. (vizitat 2.10.2015).
10. CLOȘCĂ, I. coord. *Dicționar de drept internațional public*. București: Editura științifică și enciclopedică, 1982, p. 194.
11. Summit NATO la București, http://www.summitbucharest.ro/ro/-doc_201.html accesat la 02.10.2015.
12. <http://unimedia.info/stiri/-6788.html/> accesat la 02.10.2015.
13. <http://www.timpul.md/articol/neutralitatea-republicii-moldova-in-contextul-noilor-provocari-regionale-76611.html> accesat la 02.10.2015.